

Haritacılıkta ilim, f n ve san'at:

(29 mayıs 1937 tarihli (Londonnews) den:)

Merih (Mars)  zerindeki al metlerin del leti

**Seyyarenin bu günkü yakın takarr b  (Haddi mevkii),
bu ni anelerin del letlerini tenvire ne suretle
yardım edebilir.**

Yazan:
Morrell

Çeviren:
Ahmed Rasim Barkınay

Merih, (28 mayıs) Arza en yakın bir noktayı almış, ve her yerdeki Astronomerler, seyyarenin sathını keşif için en müsait bir fırsata malik olmuş bulunuyorlardı. (Schiaparelli) nin (yetmiş) dane (kanal) hakkındaki tetebbularından beri Arzın haricinde muhakeme sahibi bazı mahl katın mevcudiyetine delâlet edecek emarelerin bulunduğu ihtimal tına dair tahminlerle i tigal edilmiştir. Bu makalede, eser sahibi, Merih  zerindeki ni anelerin muhtemel olan del letlerini, ve bazı cazip ihtimallerin haric  hututu hakkındaki nokta nazarını ibl   etmektedir.

Merih, çok enteressan olan bir dünya, Arzımızdan uzaklarda bulunan bir  lem, şimdi bize en yakın bir noktada, ve her hangi bir ak amın ke i lemeye raslayan gök yüzünde, ve pek a ik r bir al aklıkta bulunuyor.

Merih, kırmızımtrak ziyasile, bulunduğu m ntakadaki her hangi bir yıldızdan daha parlak g r n  ile, ve yüksek semalarda hemen bir tehlike işareti o'arak asılıp sarkan bir yıldız

olmak üzere derhal tanılır. Şu varki: bu yıldız, bizden, 47,250,000 mil uzaklarda olup, 28 mayısdan sonrada - geride bırakmad üzere - Arzın merihden ayrılmasile geçecek bir aylık müddet içinde, asumanî olan bu (tehlike işareti), bu mesafeden beş milyon mil daha uzaklaşmış bulunacak, ve görünüşü de bu kadar parlak kalmayacaktır.

Fezanın hududsuz derinliklerinde, hesapsız yollarını dolaşırdıkları malûm olan milyonlarca âlemler içinde Merih, üzerinde görülebilen her hangi hakikî detayları temin etmek üzere bize kâfi derecede yaklaşan, ve vehleulâda tefekkür sahibi mahlûkata nişane olacak gibi addedilebilecek, ve bu sebeple güzel Arzımızın haricinde faâl bir fikrin mevcudiyetine delâlet edecek bir âlemdir Şayet bu nişaneler kâfi derecede teeyyüd ettirilecek olursa, büyük bir noksan kapatılmış olacak, ve temaşa tarzının, âletlerin, ve ahvalın tahalüfû, bütün mühim emareleri münakaşa için daimî bir mevzu teşkil etmek üzere, bu kabil ince detayların ıttılama kâfi derecede müessir olacaktır.

Malûm olduğu üzere; Merih üzerindeki Astronomik dairelerin hususiyeti, Merihin arzettiği mesail ile, ve müstakim hatların zahîrî bir hakikatden başka bir şey olmayışile, yarım asırlık bir zamandanberi sarsılmışdır. Şu kadar varki: Merihi en çok tettebbu' etmiş olduğu söylenebilenlerin dahi, en iyi ahvâl altında, umumiyetle Merih üzerindeki düz çizgilerin hakikî olan mevcudiyetinde ittifak etmeleri manidâr olup, bu hatlar, yalnız beneklerin ve şahsî galatıbasardan mütevellit olmak üzere müstakim hatlar gibi görünen bir takım detayların içtima ve iltihakından ibaret değildirler.

(Schiaparelli), (Lowell), (Slipher), (Hussey), (Keeler), (Stanley Willams), (Phillips), (Jarry Desloge), (Pickering) ve

(Fournier) gibi zatlar, bu hatların mevcudiyetinde şüphe etmiyen bir çok mütehassıslardan bazıları olmak üzere malûmdurlar.

Bu halde, denilebilirki, bu keyfiyet, bir (Merihî) coğrafî meselesidir. Bunun en büyük medlûlü ise, tabiatın kendi coğrafik faaliyetinde daima bu müstakim çizgilere mani olmasına rağmen, oradaki beşerin bu hatları kendi maksadı için en doğru, ve en kısa bir yol olarak intihap etmekde bulunması keyfiyetidir.

Takriben ağustos 26 da (Merih) in, kırmızı renk neşreden, ve semada en büyük güneş diye malûm olan (Kalbülakrep) e pek yakın olarak lem'a nesar olacağı görülecek, ve biri diğeri üzerinde olduğu halde bu iki al renkli cismi münir, pek muhteşem bir temaşa arzedecektir.

Şimdi, Merihin, iskân için en ziyade şayanı arzu olan sahalar olduğu anlaşılan mevkiller arasında en kısa ve en doğru bir yol olmak üzere bu müstakim hatlara malik olduğu görülmektedirki, bu suretle, Merih üzerinde mütefekkir bir varlığın mevcudiyeti lehinde olarak bu hatların tebaruz ettiği istidlâl olunur.

Arzımızdan kuvvetli bir teleskopla, ve atmosferik mekânât ve istikrarın en müsait ahval ve şeraiti altında Meriha bakalım: Bu takdirde, Merihin pek ziyade acıp heyet ve simasını tasvir eden resimler görülür. Seyyare sathının takriben beşde üçünü setreden en açık renkli kısımlar, portakali bir renk izhar edup, yalnız (Martian) denilen kutup sahasındaki pek açık ve beyaz renkli kısımlar bundan istisna edilirler. Diğer aksam, en koyu kısımlar üzerinde koyu mavimsi boz renkden itibaren yeşilimsi boz renge, ve bundan sonra kahve rengi ve beyaz renklerle mümteziç bir halde bir birini takip

ederek açık boz rengi sahalar üzerine doğru mütenevvi renkler görülür. Bu gölgeli kısımlar üzerindeki renk tahavvüllerinin, umumiyetle, Merih üzerindeki mevsimlerin değişmelerile müterafık olduğu anlaşılmıştır. Ancak, daha ziyade akcıl görülen ve bazan bir hayli imtidadda bulunan sahalar müstesna olup, bunlar seyyarenin aksamı üzerine yayılmışlardır, ve bazen de portakali renk mıntakalar üzerine de intişar etmiş görünürler. Bunlar “Martian,, bulutları ve dumanları, ve kırağı asarı, ve saire olup, çok defa rasıdları şaşkırtan mütehavvil görünüşler hasıl ederler. Bununla beraber, Merihin kısmı küllisi üzerinde güneşli ve bulutsuz bir gök yüzünün pek umumî bir hâl olduğu görülmektedir, ve rasıd için, da-ima, kendisinden kerteriz yplabilir, ve kolaylıkla tanılır payedar bazı suretler ve manzaralar mevcuttur. Merihdeki safhalar, aynı zamanda ve bir düzüye, ve seyyarenin deveranına tabaan değişmektedir. Bunlar, takriben 12 saat zarfında, kursun garp tarafı kenarından tedricen görünerek, şark kenarı boyunca dahi gözden kaybolurlar.

Merih, 24 saat, 37 dakika, ve 23 saniyede bir defa devri hareketini ikmal etmektedir. Bu suretle bizler, Merihin umumî ahvalini tehayyül edebiliriz. Merih, müsait ahval altında görüldüğü takdirde, insanı teshir eden zengin bir tafsilat elde edilir. Bir çoklarımızın, Arzın karakteristik vasıflarile ülfet etmiş olduğumuz coğrafî keyfiyetlerinin maruf olan tekerrürü, zihne pek ziyade müessirdir.

Eser sahibi, fevkalâde müsait Atmosferik ahvalin bir kaç fırsatını parlak bir surette elde etmesile, Merihin kendi bünyanı üstünde çıkardığı burun başları, körfezleri, adaları, dilleri, ve zahir olan sahil hututu ile bunların karalardan ve sulardan ibaret bulunduğunda asla şüphe bırakmıyordu.

Merih üzerinde en ziyade dikkat gözünü çeken bir madde olan “Syrtis Major,, , tıpkı muazzam bir (La Platta) nın ağzı ve bu nehrin kendi, ve mücavir sahil hattı halinde görünüyordu. Ve “Sinus Sabaeus,, ün çatallı olan ucu ise, tamamen (Amazon), ve (Riyo Para) nehirlerinin ikiz mansıbları imiş gibi hatıra geliyor, ve “Margaritifer Sinus,, dahi (St. Lawrence) nehri ağzının genel hututunu andırıyordu. “Hellas,, adası ise, bir “Martian,, Avustralyası olmak üzere endamını arz ediyor, ve “Aeria,, , “Edom,, , ve bunun poyrazına düşen diğer kitavi büyük kütlelerle, “Deucalionis Regio,, vasıtasile gayritam bir şekilde merbut imiş gibi görünüyordu.

Kıtaların en açık veya portakalî renkdeki mıntakalarının taslağı, hafif suretde tebeddül etmekte olup, bunların kırmızımsıtrak ve demir mahlutlu kaya ve kumdan mürekkep, ve kum fırtınalarının vücuda getirmiş olması muhtemel olan beyaban mıntakaları mebzulen irae etmekte olduklarına pek az şughe vardır, ve bu suretle “Eden,, , “Aeria,, , ve “Arkadia,, gibi ünvanlar pek yanlış konmuşlardır. Buraları, çok enteresan olan “Martian,, mevsimlerin terakki ve inkişafına imtisalen bir takım mahsul zamanlarının teselsül ve tevalisi, ve andan sonra tegayyübü hayranlıklar ile derpiş olunan renkleri mütehalif esrarın muzlim menatıktır. 687 günden ibaret bir uzun “Martian yılında, hatta iki hasad vaktinin delâili mevcuttur. Şimali yarım kürede ilk bahar, 199 gün, ve yaz ise 183 gün olup, halen ise o alemde 147 günden ibaret olan en kısa bir sonbahar hüküm sürmektedir, ve 158 günden ibaret olan en kısa kış mevsimi de hulul etmek üzeredir. Bu suretle, Arzda olduğ gibi, Merihin şimali yarım küresinde senenin (yarısı) yaz müddeti, kışından daha uzun olup, bunun akside cenubi yarım kürede caridir.

Merih üzerindeki su sahaları, Arzda olduğu gibi, cenubî yarım kürede daha fazla miktarda olmak üzere, daha koyu renktedir. Bundan başka, her iki seyyarede dahi bu su sahalarının, fevkalâde benzeri bir tarzda olmak üzere, kutbî menatıkı sarmış olduğu dahi göze çarpmakla beraber, şu tehalüfünde mevcut olduğu görülür. Bu su sahalarının, Merih üzerinde nisbeten sığ olduğu, ve bu küçük dünyanın su menabii itibarıyla daha ziyade fakir bulunduğu görülmektedir. Bu nişaneler, gerek kar ve gerek buzdan mürekkep muazzam depozitler olup, nöbetle, kutuplarından birinin etrafında uzun süren “Merih,, kışında toplanırlar, ve bazen 3000 mil uzunluğunda bir sahayı örterler. Bunlar uzayıp giden ilk baharında bir hayli erirler, ve koyu renkli akar bir su kütesinin gittikçe büyüdüğü, ve git gide küçülmekte olan beyaz sahayı muhit olan koyu bir yama halinde mutedil mıntakalara doğru yayıldığı görülebilir. Bu akan su, “Syrtis Major,, gibi daha devamlı derin sular sahasının daha sığ kısımlarını, zahir halde yeniden doldurmak üzere, Hattı istiva ile kutup arasında yarı mesafede olup lâıykıyla ayırd edilemeyen akçıl mıntakaların büyük sahaları üzerinde yayılırlar. Muhakkak bir karartının bir çok mıntakalar üzerinde mevki aldığı bir çok rasıdlar tarafından görülmüş olup, bunlardan bazıları pek küçük ve beyaban sahaları bir birine raptetmekte, ve git gide maimsi boz renkten tamamilen ayırd edilecek surette yeşilimsi bir renk iktisap eylemekte, ve binnetice mevsimlerin nihayetinde kahve rengimsi bir renk almakda, veyahut sonbahar ve kış ilerledikçe bellisiz beyazımsı lekeler haline inkılap etmektedir. Portakalî renkde olan beyaban sahalar üzerinde nisbeten küçük koyu lekeler vardırki, bunların bazısı 100 mil kadar kuturda olup mutad üzere “Lacus,, veya “Palus,, diye tarif

olunurlarki, bunların bir zamanlar (Göl) veya (Bataklık) oldukları sanılmışdı. Bunlar, renk itibarile değişime tabidirler, ve bazı kerre de mevkutî bir suretle gaybünabedid olup diğer nebatat sahalarile birlikde çoğalırlar. (Schiaparelli) nin hissü idraki şiddetile, (Kanal) denilen yolları 1877 de ne suretle keşfettiğinin tarihi bu gün iyice malûm olmuştur. Müşarün-ileyhin, su kanalları sandığı bu soluk renkli izlerin en çok devamlı olanlarının görünüşü, isimleri ve unvanlarile birlikde Merihin resimleri üzerinde gösterilmişlerdir. (Lowell) e göre bunların pek çoğu, on mil genişlikden fazla bir genişliğe malik olmayup, bir mil genişlikden fazla genişliği olmayanlarının dahi nadiren ve az bir zaman için görüldükleri vakidir. Çok müsuid ahval dahilinde müşarünileyhin vaki inceleme ve araştırmalarına göre bu kanalların temyize medar ve pek manidar hususî vasıfları, bunların genişliklerinin bazı ahvâlde binlerce mil buudde olmak üzere mevcut intizamıdır. Bu zat aynı zamanda bu kanalların dümdüz oluşlarına, ve yalnız seyyarenin musattah kürresinin inhinalarını teyid eden eğrilişlerine de bir ehemmiyet ve itina attetmektedir. Şu kadar varki, bunlar hakkında pek çok şüphe edenler, ve bunları, hatların izlerini ifade eden beneklerin tesadüfî olan toplanışlarından müteşekkil ziyâf birer hayalden ibaret olduklarını ad edenler dahi vardır. Bu eser sahibinin dikkat gözünü pek ziyade çeken biricik amil, mefruz olan bu batıl hatların, bir çok rasıdların dahi şehadetile sabit olduğu üzere, musırrane bir şekilde daima bir coğrafi safhadan itibaren imtidad etmekde bulunduğu, ve buradan dahi diğer aynı derecede aşikâr bir coğrafi safhaya mümted bulunmasında şüphe olmasındır.

İşte bu kabil kanallar, şüphesizki bizzat pek dar ve sığ, ve bu sebeplede tamamen gayri mer'î olup, sulama suretilede yolu üzerinde her iki tarafında mevced ve binnisbe geniş olan ve bir kaç mil imtidadında bulunan arazinin inbatî kuvvetini artırırki, bu gibi şeyler dahi, akıl ve tefekkür sahibi bir mahlukun, bunları meydana getirmek için birtakım dolambaçlı yollardan gitmeyerek kendi mütaleasiyla yapmış oldngu umulup beklenen şeylerden başka bir şey değildir.

Eğer merih üzerinde fikrî bir faaliyet mevcud olmamış olsaydı, üstünde görülen “Benekler,, in kendiliğinden geniş geniş bir takım körfezlerde ne maksadla toplanacakları, ve kendilerini diğer su ağızlarıle en kısa bir yolda birleştirmek üzere tesadüfi olarak bir müstakim hat halinde ne suretle intişar etdirecekleri keyfiyeti, müveccih bir tefekkürün yar-dımı bulunduğu farz olunmaksızın cevap verilmesi müşkül bir ruhu mesele olurdu. Bn suretle, kırmızı gül renkli Merih, Astronomik ve Filosofik sehhar bir Problem olmakda yinede berdevam olup gidecekdir.
